SEJM CZTEROLETNI.

Mowy zawarte w tomie III. 1788-1792.

Rok 1788.

~~xxxBernowiczxMichałxxnrxx28xdxx2.Xxx~~

1. Jordan Jan. Głos... 2.XI. nr. 6.
2. Karśnicki Ludwik, Głos...3.XI. nr.4.
3. Krasiński Jan, Mowa... 10.XII. nr. 7.
4. Mniszech Michał Wandalin, Głos... 27.X. nr 3.
5. Suchodolski Wojciech, Mowa... 11.XI. nr. 5.
6. Stanisław August, Mowa... 7.X. nr. 2.

Rok 1789.

1. Bernowicz Michał, Mowa... 2.X. nr.28.
2. Butrymowicz Mateusz, Głos...7.III. nr.16.
3. Czacki Michał, Mowa... 26.II. nr.12.
4. Krasiński Adam bp., Głos...18.VIII. nr.25.
5. Kublicki Stanisław,Przymówienie się...16.IV. nr. 21.
6. " " " ...28.IX. nr. 27.
7 " " " ...15.XII.nr. 30
8. Mniszech Michał Wandalin, Głos...29.I. nr. 10.
9. Morski Onufry, Głos... 3.VIII. i 6.VIII. nr. 24.
10. Moszyński Fryderyk Józef, Głos... 9.III. nr. 17.
11. Potocki Ignacy,Głos... 10.XII. nr. 29.
12. Radziszewski Michał, Głos...26.II. nr. 13
13. Rożnowski Antoni, Głos...17.III. nr. 18.
14. Stanisław August, Głos...7.IX. nr. 26.
15. Strasz Michał, Głos... 3.IV. nr. 20.
16. Suchodolski Wojciech, Mowa... 5.VI. nr. 22.
17. " " ,Mowa...17.VII. nr. 23.

~~18. Świętosławski Wojciech, G~~ ł

18. Swiętosławski Wojciech, Głos... 3.III. nr. 15.
19. Szembek Krzysztof bp., Głos...19.I. nr. 9.
20. " " " , Głos... 27.II. nr. 14.
21. Walicki Bazyli, Mowa...8.I. nr. 8.
22. Wawrzecki Tomasz, Głos...20.II.nr.11.
23. Zeleński,Franciszek, Mowa...26.III.nr.19.

Rok 1790.

1. Dłuski Sebastyan, Głos...2.IV. nr.1.
2. Kościałkowski Tadeusz, Mowa...26.IV. nr.32.
3. Krasiński Adam bp., Mowa...7.V. nr.33.
4. Mostowski Tadeusz, Podziękowanie...13.XII.nr.36.
5. Pągowski Józef, Mowa...20.XII. nr. 35.
6. Rzyszczewski Adam,mGłos...10.V. nr.34.
7. Wybranowski Ignacy, Mowa...30.III. nr.31.

Rok 1791.

1. Chojecki Jan, Głos... 15.IX. nr. 41.
2. Czacki Michał, Głos... 24.XI. nr.47.
3. Dłuski Tomasz, Mowa...20.I. nr.37.
4. Hryniewiecki Kajetan, Mowa...14.XI. nr.45.
5. Moszyński Fryderyk Józef, Głos...23.IX. nr.43
6. " " " , Głos...26.IX.nr.44.
7. Sokołowski Serafin, Odwołanie się...4.IV. 38.
8. Stanisław August, Głos... 18.XII. nr. 48
9. Suchorzewski Jan, Głos... 3.V. nr.40

10. Swiętosławski Wojciech, Głos...15.IX. nr.42.

11. Witosławski Józef, Głos... 22.XI. nr 46.

12. Zakrzewski Ignacy, Mowa...3.V. nr.39.

Rok 1792.

~~1. Stanisław August, Głosy... 27.I.49.~~

13

GŁOS

Jaśnie Wielmożnego Jegomości Pana

MICHAŁA RADZISZEWSKIEGO,

CHORĄŻEGO Y POSŁA POWIATU STARODUBOWSKIEGO,

Orderu Swiętego Stanisława Kawalera

NA SESSYI SEYMOWEY

Dnia 26. Lutego Roku 1789. w Warszawie

MIANY.

NAYIASNIEYSZY KROLU, PANIE MIŁOSCIWY!

Y PRZEŚWIETNE SKONFEDEROWANE RZPLITEY STANY!

Czytaiąc odpowiedź na Głos móy ostatni pod tytułem *Obiaśnienie Exekucyi Prawa 1775.* czuię się w obowiązku wytłumaczenia się przed Nayiaśnieyszemi Stanami, że mię do odkrycia tey prawdy, iedyna gorliwość przynagliła.

Obowiązki Posła, które wykonywać winienem, materya Podatkow od kilka czasow zagaiona, były to dosyć żywe dla mnie pobudki, żem w dniu onegdayszym powtórzył zdanie moie, do wynalezienia dochodow publicznych stosuiące się, ktòrym nie spodziewałem się, abym kogo obraził, żądaiąc zwrotu własności Rzplitey, gdy wszystkich słyszę ogólne chęci, wszystko dla niey poświęcaiące.

Wypadło mnie w prawdzie z porządku rzeczy, wspomnieć na ow czas o zamianie Dobr Ziemskich Lachowicz na cztery znaczne Starostwa, i piątą Dzierżawę Seymem 1775. pozwoloney, bo w tey zamianie widzi cała powszechność nayoczywiściey krzywdę Skarbu publicznego, i nie mogące się nigdy dopełnić kondycye tymże Seymem opisane, i zaręczone.

Seym 1775. czyli raczey Delegacya, nie dała tytułu tey zamianie Dobr Lachowicz na cztery Starostwa, żeby przez nią zasługi Domu Xiążąt Ichmciow Massalskich nadgrodzone zostały, lecz wyraziła przeciwnie, że Rzplita łaski w ten czas od Xiążąt Ichmciow szukała, od których chcąc mieć Lachowicze za Twierdzę Kraiu, ofiarowała im za to cztery znaczne Starostwa, i piątą Dzierżawę Tarwidy, a w tym mieyscu, żeby moie rozumienie zgodziło się z prawdą, przytaczam samey Konstytucyi słowa. =

Zamiana

Zamiana Starostw na Dobra Dziedziczne Xiążąt MASSALSKICH.

Ponieważ Miasto Lachowicze Dziedziczne Wgo Ignacego Xiążęcia Massalskiego Biskupa Wileńskiego, i Konsukcessorów iego Xiążąt Massalskich w Woiewodztwie Nowogrodzkim leżące, ma zdawna w sobie Fortecę, która może być w czasie swoim ku obronie Kraiu naszego użyteczną, przeto za zezwoleniem tegoż W. Ignacego Xiążęcia Massalskiego Biskupa Wileńskiego, Starostwo Połongowskie, ze wsią Tarwidami, Płungiany z attynencyami w Xięstwie Zmudzkim, Starostwo Meyszagolskie i Szyrwintskie w Woiewodztwie Wileńskim leżące, za pomienione Miasto Lachowicze z całym Hrabstwem, ze wszystkiemi attynencyami, teraz do niego należącemi, iako też z przykuplami prawem zamiennym na wieczne czasy W. Ignacemu Xiążęciu Massalskiemu Biskupowi Wileńskiemu, i iego krwie Sukcessorom determinuiemy, i do uskutecznienia tey zamiany, UUr. Jozefa Wołłowicza Marszałka Powiatu Grodzieńskiego, Jozefa Narbutta Chorążego Powiatu Lidzkiego, Kazimierza Zołkowskiego Chorążego Powiatu Wołkowyskiego, Kazimierza Wolmera Sędziego Ziemskiego Grodzieńskiego — Jozefa Kazimierza Stypałkowskiego Pisarza Grodzkiego Lidzkiego, Jerzego Jozefa Goyżewskiego Podstarostę Sądowego Xięstwa Zmudzkiego, Stanisława Zyniewa Sędziego Grodzkiego Wołkowyskiego, Antoniego Przyałgowskiego Podczaszego Xięstwa Zmudzkiego, Jana Jasieńskiego Krayczego Wileńsk: za Kommissarzow wyznaczamy, którzy chociażby tylko w liczbie trzech znayduiąc się, Jurament w tę rotę NN. = „ Przysięgam Panu BOGU Wszechmogącemu: Iż będąc do za-„ miany Dóbr Starostwa Połongowskiego, i Połungiańskiego, z at-„ tynencyami, iako też Starostwa Szyrwintskiego, i Meyszagolskie-„ go, na Dobra Ziemskie Dziedziczne wyznaczony, dochody i „ prowenta wszelkie, *considerata positione Bonorum* sprawiedliwie „ wyprowadzę o prawdziwey i niezawodney Dóbr Ziemskich wła-„ sności indagacyą czynić będę, i aby Prowent Dóbr Ziemskich, „ był wyrównywaiący Prowentowi Dóbr Królewskich na zamianę „ idących, uważać naysumnienniey będę, a zważywszy dostatecznie „ *æquivalentiam* dochodu iednych i drugich Dóbr, nawzaiem ró-„ wną i proporcyonalną dopiero zamianę uznam i zadeterminuię, „ a ieżeliby Dobra Ziemskie na zamianę podane, nie dostarczały „ dochodowi wyprowadzonemu z dóbr pomienionych, Starostw „ dla Xiążąt Massalskich determinowanych, tedy zamiany takowey „ nie uskutecznię, oraz cały mego Aktu ieden Exemplarz do „ Kommissyi Skarbowey Litewskiey, drugi do Xiąg ninieyszych „ podam &c. „ — Czyli przed Sądem Trybunału Głownego W. X. Litewskiego, czyli przed Sądem Ziemskim, albo Grodzkim, Wileńskim, Zmudzkim, lub Nowogrodzkim, gdzie wprzód zaczną taxę wykonawszy, *ad fundum* Dóbr pomienionych Starostw na zamianę determinowanych, iako też *ad fundum* Hrabstwa Lachowickiego ziechawszy, intratę aktualną zweryfikuią. A zatym w pro-

porcyą

porcyą znayduiącey ſię intraty, równość zamiany uważą, i według bytności rzeczy zdanie ſwoie oświadczą, nadto wartości murow i fortyfikacyi Miaſta, Zamku Lachowicz cenę położą, a to uczyniwſzy, gdy ſłuſzność takowey zamiany inſtrumentami ſwoiemi uznaią, a zatym za Staroſtwo Połongowſkie, ze wſią Tarwidami, za Płungiany z attynencyami, za Staroſtwo Meyſzagolſkie i Szyrwintſkie, Hrabſtwo Lachowieckie z attynencyami na Skarb Rzeczypoſpolitey przyiąć poſtanowią, tedy zaraz Dyploma wieczyſte na wſpomnione Dobra, to ieſt na Staroſtwo Połongowſkie ze wſią Tarwidami, na Płungiany z attynencyami, na Staroſtwo Meyſzagolſkie i Szyrwintſkie W. Ignacemu Xiążęciu Maſſalſkiemu, Biſkupowi Wileńſkiemu i iego naſtępcom z Kancellaryi W. X. Litewſkiego wydane mieć chcemy; po uſkutecznieniu iednak tego wſzyſtkiego, nie wprzód W. Ignacy Maſſalſki Biſkup Wileńſki, lub iego naſtępcy wchodzić powinni w poſſeſſyą Dóbr wſpomnionych Staroſtw, aż po uſtałych prawach teraźnieyſzych Poſſeſſorow, którzy iednak zeſłanym Kommiſſarzom Aktu pomienionego tamować ze ſwoiey Poſſeſſyi nie powinni.

Nayiaśnieyſze Rzeczypoſpolitey Stany, ieśli podobnych dobrodzieyſtw wiele przyimować zechcecie, nie wiele podobno w Skarbie publicznym zoſtanie.

Jaśnie Oświecony Mości Xiąże Marſzałku Konfederacyi W. X. Litewſkiego, Waſza Xięcia Mość ieſteś Generałem Artylleryi, Jemu Prawo nadało Kommendę i Straż Fortec Prowincyi naſzey, za cóż raczyłeś ukryć tę twierdzę, o którey czytamy w Konſtytucyi 1775. a nie znayduiemy, tylko ſzczupły okopek zruynowany; a ieśli Fortecy nie ma exyſtencyi, i dla ſamey pozycyi mieyſca być nigdy nie może, iakże mogli Luſtratorowie to taxować, czego nie ma, iakże kłaść za Rudera 453,626. z których żaden użytek nigdy być nie może.

Obaczmy dopiero iaka była taxa Dóbr ſamych, i Staroſtw na zamianę Lachowicz determinowanych.

Prawa Narodowe, a mianowicie Litewſkie wſzyſtkie pouczaią, że całość Dòbr Królewſkich ſtrzedz powinien *ex officio* Inſtygator, i aſſyſtować wſzelkim rozprawom, z pomiędzy zaś tych Praw Konſtytucya 1776. wyraźną ieſt nauką, że każdy Staroſta, czyli Dzierżawca Dóbr Królewſkich, po rozprawie z kimkolwiek o Granicę, przyſiądz ieſt obowiązanym, iako nie miał kondyktu, iako wſzelkich za całością Królewſzczyzn używał obron. —

Spytać ſię mnie należy? kto aſſyſtował wyciągnieniu Prowentow ze Staroſtw w zamianę determinowanych? kto ich realność do examinowania podawał? kto był taki? który pilnował; aby Prowent Staróſtw, ile do zamiany wieczyſtey, był wyciągniony ſprawiedliwie? —

Taxa wieczyſta Dóbr, nie może być, tylko za uprzedzonym wymiarem, i roztrząśnieniem wſzyſtkich użytkow, gatunkow, czyniłaż to, ta iedno-ſtronna Luſtracya, co Prawo, co ſama naturalna ſłuſzność wymagała? —

Waſzey

Waſzey wzywam wiary Jaśnie Wielmożni Posłowie Xięſtwa Zmudzkiego, a mianowicie ty Jaśnie Wielmożny Chorąży Powiatu Upitſkiego, nayświadomſzy być muſisz, iako Poſſeſſor iednego z tych Staroſtw, zaświadcz zwykłą ſwoią rzetelnością, ieśli była Luſtracya, iak prawo i ſłuſzność mieć chciały; był że tam kto od Kommiſſyi Skarbowey? lub od Inſtygatora zeſłany? był że gdzie wymiar? byłyz gdzie roztrząſane intraty? examinowane regeſtra dochodow?

Sam wyznaie Autor piſma, że w Lachowiczach znaleziono intraty 87,000. Złotych tylko; ktoż mię tu zaprzeczy? że iedna Połonga nad brzegiem Baltyckiego Morza położona, byłaby bez porównania mieyſcem i ſytuacyą do Fortecy lepſzą, a wyſtawienie iey mnieyby koſztowało nad reparacyą okopku Lachowickiego, i że więcey uczyni intraty, niżeli 87,000. Złotych.

A iakież tu *Equivalens?* Kto tu łamie *fidem publicam?* Rzeczpoſpolita wyzuła ſię z Staroſtw tak znacznych i tak intratnych; Lachowicz do tych czas nie zna, i ſpodziewać ſię nie może przyiść do nich; ieſzcze oſkarżona o złamanie wiary, mówić nawet nie godzi ſię za iey własnością bez poſądzenia o iakąś niechęć, a chęciom prawdziwie gorliwym, i uſtom prawdę wynurzaiącym. Wymówne piſmo fałsz ieſzcze zadaie, lecz nic to zaſtanowić nie powinno, zawiedlibyśmy ufność powſzechności w tym Seymie, gdybyśmy opuścili to zwrócić Oyczyznie i Dobru publicznemu, co ſię ſprawiedliwie do iego należy. Zamiana Lachowicz na cztery Staroſtwa i piątą Dzierżawę Tarwidy, ieſt Skarbu publicznego wielkim uſzkodzeniem; oſtrzeżone kondycye tey zamiany, ani ſą, ani być mogą zaſkutecznione, przez ſkaſſowanie tey zamiany; krzywda nikomu ſtać ſię nie może, gdy każdy powróci do ſwey własności, ile dotąd Lachowicze ſą nie dotknięte przez Rzeczpoſpolitą!

Sama wątpliwość dokąd Seym teraźnieyſzy ma zeſłać Luſtracyą! Uſtawy nayuroczyſtſze wolność Duchownym Staroſtw poſiadania broniące; litość na reſztę nad tak gwałtownemi potrzebami Oyczyzny wołaią, za Proiektem podanym przezemnie, o którego czytanie dopraſzam ſię, ile iuż od czterech tygodni zoſtaiącego *in deliberatione.* —

W WARSZAWIE
w Drukarni Uprzywileiowaney Michała Grölla,
Księgarza Nadwornego J. K. Mci.

SEJM
CZTEROLETNI
Mowy Ustawy
i Pisma

3

1788-91